

ויפ' ב

אז זי איז געווען מונח בתוך הארון, לערנען זיי עס אפ (ניט פון פסוק "מצד ארון גו"ג" נאר) פון אן אנדער פסוק — און יענער פסוק איז זיי מכריח איינצלערנען אין "מצד ארון" אז דאס מיינט "מצד הלוחות".

אבער פון דעם וואס רש"י ברענגט ניט אין זיין פירוש קיין ראי' פון אנדערע פסוקים, איז קלאר, אז אויך דעם צווייטן פירוש — "מצד הלוחות הי' מונח בתוך הארון" — נעמט ער ארויס פון אינזער פסוק "מצד ארון ברית ה'". איז וואו געפינט עס רש"י דעם הכרח צו לערנען, אז "מצד ארון" מיינט "בתוך הארון". מצד הלוחות

(6) בגו"א ולבוש לפרש"י תרומה (כה, טז), שכונת רש"י שם ב"התורה" היא להס"ת שכתב משה. ולפ"ו הי' אפשר לו מר, שהמקור של רש"י כאן לפירוש השני הוא מהכתוב בפ' תרומה שהתלמיד למדו כבר.

אבל בפשטות: (א) קשה לומר, שרש"י שם טותם כמ"ד אחד. (ב) באם כונת רש"י שם היתה לס"ת זו הי' כותב זה בפירוש (מכיוון שבפ' תרומה, אין התלמיד יודע עדיין ע"ד הס"ת). (ג) בפשוטו של מקרא * דוחק גדול לומר: (1) על הס"ת שכתב משה, אשר אתן אליך, (2) דכל הכתוב בתרומה שם מדבר בזמן הקמת המשכן, פרט לגונת אל הארון הנ"ל — שהי' בשנת הארבעים (ומבלי שרש"י יעיר ע"ז)! ולכן מסתבר, שכונת רש"י שם ב"התורה" היא להלחות כמ"ש במשכיל לדוד שם (וכפרש"י פקודי מ, כ) — ראה פרש"י תשא לב, יט (משבת פו, א) בנוגע להלוחות — "התורה כולה כאן".

(*) משא"כ ע"פ דרך ההלכה — ראה ירושלמי שבהערה 9 ובקה"ע שם.

א. אין פסוקי לקח את ספר ה' תורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אליכם גו', שטעלט זיך רש"י (אין צווייטן דיבור המתחיל *) אויף די ווערטער "מצד ארון ברית ה'" און איז מפרש: "נחלקו בו חכמי ישראל בבבא בתרא", יש מהם אומ' רים דף הי' בולט מן הארון מבחוץ ושם הי' מונח, ויש אומרים מצד ה' לוחות הי' מונח בתוך הארון".

איז אין דעם ניט פארשטאנדיק:

דער פירוש הפשוט פון "מצד ארון" איז — ביי דער זייט פון דעם ארון. פארוואס זשע ברענגט רש"י בפירושו על התורה — אין וועלכן "לא באתי אלא לפשוטו של מקרא" — אויך די דיעה אז די ס"ת איז געלעגן "בתוך הארון", און אז "מצד ארון" מיינט אין ארון נאר "מצד הלוחות"?

די קשיא איז נאך גרעסער:

אפילו די גמרא (וואס לערנט די פסוקי התורה ע"פ דרך ההלכה וה' דרוש וכו') זאגט, אז פון דעם פסוק "ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אליכם" אליין, וואלט מען אנגענומען אז די ס"ת איז געלעגן מחוץ לארון; און די "חכמי ישראל" וואס האלטן

- (1) פרשתנו לא, כו.
- (2) וע"פ המבואר לקמן הערה 37 — יש לו שייכות לד"ה הראשון.
- (3) יד, א"ב.
- (4) בראשית ג, ח. וראה לקו"ש ח"ה ע' 1 ובהערות שם. וש"נ.
- (5) ראה ב"ב שם (סע"א) "מצד הוא מונח ולא בתוכו" (ושם ע"ב) "ור"מ האי מצד ארון מאי עביד ל' כו".

ארוך". וואו איז אָבער דער הכרח אז די ס"ת איז געלעגן אויף אַ דף און אז דער דף איז געווען בולט מן הארון?

ולכאורה — אדרבה: פון דעם וואָס אין ציווי אויף עשיית הארון, אזוי אויך אין "ויעש בצלאל את הארון", ווערן אויסגערעכנט אַלע פרטים פון דעם ארון און קיין "דף" ווערט נישט דערמאָנט, דאָרף מען לכאורה אָננע-מען, אז קיין דף האָט פון ארון נישט בולט געווען, און די זאך (א דף אָדער עפעס אַנדערש?) אויף וואָס די ס"ת איז געלעגן — איז געווען אַז ענין בפני עצמו, וואָס איז נישט געווען מחובר מיטן ארון.

איז די שאלה — וואָס איז רש"י מכריח צו מחדש זיין אז (אויך) ב" פשוטו של מקרא "דף הי' בולט מן הארון"?

ד. נוסף לכל הנ"ל, זיינען אויך נישט פאַרשטאַנדיק כמה פרטים (דיוקים) אין דעם פירוש רש"י:

(א) פאַרוואָס איז רש"י מעתיק פון פסוק (ניט נאָר די ווערטער "מצד ארון" וועלכע ער טייטשט אַפ, נאָר) אויך די ווערטער "ברית ה'" — לכאורה איז דאָך צו זיינע ביידע פירושים (בנוגע וואָו די ס"ת איז

— וואָס איז לכאורה היפוך פון פשטות הכתוב?

ב. שוין גערעדט פיל מאל, אַז בשעת רש"י לאָזט וויסן בתחלת פירושו אין אַ פסוק — נאָך איידער ער שרייבט די פירושים גופא — אַז דאָ זיינען פאַראַן צוויי (עטליכע) פירושים, מיינט ער דערמיט צו מדגיש זיין, אַז די פירושים זיינען "שקולים" (ניט ווי אין אַנדערע ערטער, וואו דער פירוש הראשון אין רש"י איז עיקר פירוש (און דערפאַר גופא ברענגט ער אים פריער) ווייל ער איז גלאַט-קער אין דרך הפשט). נאָר וויבאַלד אַז ס'איז אוממעגלעך צו שרייבן ביידע פירושים בבת אחת, דעריבער איז ער מקדים איין פירוש פאַרן צווייטן.

וואָס אזוי איז עס אויך אין אונזער פירוש רש"י, אַז מיט זיין הוספה ב" פירוש (אַלס הקדמה) "נחלקו בו חכמי ישראל" מיינט ער צו זאָגן, אַז דער פירוש "מצד הלוחות הי' מונח בתוך הארון" איז נישט ווייטער פון דרך ה' פשט ווי דער פירוש אַז די ספר תורה איז געווען מחוץ להארון.

ועפ"ז איז נאָך מער תמוה: אפילו אויב מצד איזה טעם וויל רש"י ברענגן גען אויך דעם פירוש "מצד הלוחות כו'" — ווי איז אָבער שייך צו זאָגן אַז דער פירוש איז אזוי גוט ווי דער פירוש "דף הי' בולט מן הארון מ"ח חוץ כו'", בשעת די פשטות משמעות הלשון "מצד ארון" איז — ביי דער זייט פון ארון?

ג. אויך אין ערשטן פירוש פון רש"י איז נישט מובן: פון די ווערטער "מצד ארון ברית ה'" ווייס מען בלוזן אַז די ס"ת איז געלעגן מחוץ לארון (ווי די פשוט'ע משמעות פון "מצד

(7) תרומה כה, י"ד ואילך.

(8) ויקהל לו, א ואילך.

(9) ראה ירושלמי שקלים (פ"ו ה"א) וס"ד טה (פ"ח ה"ג): כמין גלוסקיית כו. ובת"י כ"ע כאן: בקופסא.

(10) ופשוט שאין לומר, שמה שרש"י מעתיק גם התיבות "ברית ה'" הוא לפי שנמשכים לתיבת "ארון", כי (נוסף לזה שגם בכגון דא, מעתיק רש"י בכ"מ רק התיבות השייכות לפירושו) באם כן, הו"ל להעתיק גם תיבת אלקיכם.

משה ליהושע גו' כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ גו' ¹⁶.

און וויבאלד אָז גייענדיק קיין ארץ־ישראל האָט מען דעם משכן פאַנגאַ־דערגענומען און מען האָט אים אויפ־געשטעלט מיט אַ צייט שפעטער ¹⁷. האָט דאָך קיין אָרט נישט צו לערנען אָז דער המשך הציווי («ושמתם אותו מצד ארון גו'») ליהושע האָט געמיינט אָז די ס"ת זאָל זיך געפינען «מצד ארון» ערשט לאחר ווי מען וועט אויפשטעלן דעם משכן, מיט אַ צייט שפעטער.

פרעגט דעריבער דער «בן חמש (למקרא)»: בשעת המסעות איז דער ארון געווען צוגעדעקט מיט דריי כיסויים ¹⁸. ובמילא, איז אפילו אויב מ'זאָל זאָגן אָז אויך בשעת המסעות האָט מען געטראָגן די ס"ת ביי דער זייט פון ארון, איז עס דאָך נישט גע־ווען «מצד ארון» ממש, וואָרום די כיסויים האָבן מפסיק געווען צווישן דעם ארון מיט דער ספר תורה?

אויף דעם זאָגט רש"י «נחלקו בו חכמי ישראל כו'», אָז אין דעם זיינען פאַראַן צוויי פירושים:

איין פירוש איז, «דף ה' בולט מן

(16) שם, ז.

(17) ראה פרש"י בנבחים (קבו, ב) דבגלגל הוקבע המשכן, וביהושע (כו, כו) שהביאו הארון לשכם (וכ"פ ברד"ק שם כד, א). אבל לכאורה פ"י שבאותו מאורע הובא (ע"פ הוראת שעה) הארון לשכם ולא דמלכתחילה הובא לשכם (וצע"ג פ"י התפא"י שם סקל"ח דמלכתחילה הובא — דא"ך יפרנס העבודה ביוה"כ וכו'), ועוד ועיקר התמי' לומר דבמשך עשיריות בשנים ה' כל המשכן וכליו במקום אחד והארון במק"א! — שוב ראיתי שבתפארת יעקב שם העיר בדברי התפא"י ואכ"מ.

(18) במדבר ד, ה'.

געלעגן) נוגע בלויז די ווערטער «מצד ארון»?

(ב) רש"י בפירושו על התורה איז נישט מציינ די מקורים צו זיינע פירוש־שים ¹¹, סיידן וואו דורך דעם קומט צו אַ תוספות ביאור אין דעם פירוש. דאָרף מען פאַרשטיין: וואָס פאַר אַ תוספות הבנה קומט צו אין די צוויי פירושים וואָס רש"י ברענגט, דורך זיין לאָזן וויסן אָז זיי שטייען «בבבא בתרא»?

ה. איז דער ביאור בכל זה:

באָם ציווי «לקוח גו' ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' גו'», איז דער פסוק מדגיש «ויצו משה את הלויים נושאי ארון ברית ה'» ¹². איז דערפון פאַרשטאַנדיק ¹³, אָז אָט דער ציווי אָז די ס"ת זאָל זיך געפינען «מצד ארון ברית ה' אלקיכם» איז חל נישט בלויז אויף זמן חניית המשכן, נאָר אויך אויף זמן החטנות — ווען די לויים טראָגן דעם ארון.

נוסף לזה: דער סיפור «ויכתוב משה את התורה הזאת גו'» ¹⁴ און דערנאָך «ויהי ככלות משה לכתוב את דברי התורה הזאת גו' ויצו משה גו' ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' אלקיכם גו'» ¹⁵ — קומט בהמשך צו «ויקרא

(11) יתרה מזה מצינו בפרש"י עה"ת — אפילו כשמביא מעשה פלא — אין מציין המקור (ראה בפרשות הסמוכות: האזינו (לב, יג; לב, כד), נצבים (כט, י), ובכ"מ).

(12) לא, כה.

(13) וכן מובן גם מסיום הציווי «והי שם בך לעד» — שהוא טעם ל«ושמתם אותו מצד ארון גו'» — שהרי ה«עד», שנעשה ע"י «והי שם», צ"ל (בפשטות) בכל זמן (וראה גם רא"ם כאן).

(14) לא, ט.

(15) שם, כד"ו.

הארון מצד הלוחות — דעריבער איז רש"י מקדים לפירושו "נחלקו בו חכמי ישראל" צו זאגן, אז ביידע פירושים זיינען שקולים (כנ"ל סעיף ב').

ו. לכאורה קען מען פרעגן:

וואָס איז בכלל דער הכרח, אז מיט ושמתם אותו מצד ארון" ווערט גע- מיינט דער ארון שעשה בצלאל, וואָס דאָן, איז וויבאלד מ'האָט דעם ארון צוגעדעקט מיט דריי כסויים בעת המסעות — מוז מען דוחק זיין אז בשנת הארבעים איז געוואָרן אַ שינוי אַז "דף ה' בולט מן הארון" אָדער אַז "מצד ארון" מיינט "מצד הלוחות כו"?

— מען קען דאָך לערנען, אז דאָ מיינט מען דעם ארון שעשה משה¹⁹ — וואָס איז געווען מיט די אידן די גאנצע צייט און אויך ער הייסט "ארון ברית ה'"²⁰, און וועגן דעם ארון גע- פינט מען ניט אז מ'זאל אים דאָרפן צודעקן בעת המסעות. און דאָן, וועט דער פירוש "מצד ארון" זיין מובן בפשטות — אין דער זייט פון ארון (מבחוץ)?

אַט די שאלה באַוואָרנט רש"י דורכן מעתיק זיין (פאַר זיין פירוש) די ווער- טער "מצד ארון ברית ה'":

אין פריערדיקן פסוק שטייט "ויצו משה את הלויים נושאי ארון ברית ה'" — און דאָרט ווערט געוויס גע- מיינט דער ארון שעשה בצלאל, וואָס דוקא אויף אים שטייט אַז די לויים (בני קהת) האָבן אים געטראָגן²¹ — איז דערפון פאַרשטאַנדיק, אַז דער ציווי "ושמתם אותו מצד ארון ברית

הארון מבחוץ ושם ה' מונח". אַז די ס"ת איז געלעגן אויף אַ דף וועלכער האָט בולט געווען פון דעם ארון גופא, און די כסויים האָבן צוגעדעקט דעם ארון צוזאַמען מיטן דף, ובמילא האָט זיך די ס"ת געפונען "מצד ארון" אויך בעת המסעות.

און כאָטש אַז פון די סדרות תרומה און ויקהל איז משמע, אַז פון דעם ארון האָט קיין דף ניט אַרויסגעשטעקט (כנ"ל סעיף ג') — קען מען זאָגן, אַז בשעת דער אויבערשטער האָט אָנגע- זאָגט משה'ן צו אַוועקלייגן די ס"ת מצד ארון ברית ה' (וואָרום געוויס איז משה'ס ציווי "לקח גו' ושמתם גו'" ניט געווען מדעת עצמו חו", נאָר ער האָט עס געהערט פון אוי- בערשטן), האָט ער פון דעם ציווי גופא פאַרשטאַנען, אַז מען דאָרף מאַכן אַ דף וואָס זאל בולט זיין פון ארון, בכדי די ס"ת זאל זיין "מצד ארון" אויך בשעת המסעות.

אַבער היות ווי ס'איז אַ גרויסער דוחק צו זאָגן אַז בשנת הארבעים האָט מען משנה געווען דעם ארון (צוגעמאַכט צום ארון אַ דף) — ברענגט רש"י דעריבער נאָך אַ פירוש ווי אַזוי די ס"ת איז געלעגן שטענדיק מצד ארון ברית ה' — "מצד הלוחות ה' מונח בתוך הארון".

אַבער אויך דער פירוש איז שווער, ווייל פשטות הלשון "מצד ארון" מיינט אין דער זייט פון ארון (ניט בתוך הארון) — דעריבער קערט זיך רש"י אום צום ערשטן פירוש.

און היות ווי דער פירוש "דף ה' בולט מן הארון" — אַ זאך וואָס ווערט אין ערגעץ ניט דערמאָנט — איז ניט ווינציקער שווער ווי דער פירוש אַז "מצד ארון" מיינט בתוך

(19) ראה רש"י עקב י, א.

(20) בהעלותך י, לג ובפרש"י שם.

(21) במדבר ד, טו.

ה" וואס קומט בהמשך און מיט דער זעלבער אריכות הלשון ווי אין דעם פריערדיקן פסוק, מיינט אויך דעם ארון שעשה בצלאל.

ז. לאחרי כל זה, ווערט ביים תלמיד נתעורר א שאלה:

ס'איז א דבר הפשוט²², אז די מאס פון דעם ארון — אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו²³ — איז געווען פארבונדן מיט דער מאס פון דעם וואס ס'איז געלעגן אין ארון²⁴.

און וויבאלד אזוי, קומט דאך אויס, אז די פלוגתא צווישן די חכמי ישראל צי די ס"ת איז געלעגן מבחוץ פון ארון אדער בתוך הארון, וועט מרבה זיין במחלוקת — זי וועט בריינגען צו נאך א פלוגתא: לויט דער דיעה אז די ס"ת איז געווען בתוך הארון, וועט אויסקומען, אז די לוחות זיינען געווען א סך קלענער ווי דער ארון; און לויט דער דיעה אז די ס"ת איז געווען מחוץ לארון, דארף אויסקומען, אז די לוחות זיינען געווען פיל גרעסער — כמעט אזוי גרויס ווי דער ארון.

— בכדי ארויסצונעמען דעם תלמיד

(22) והרי אפילו בדרך הש"ס והמדרש (ב"ב שם, ירושלמי שם, במדבר פ"ד, כ) מפרש מדות הארון לארכו ולרחבו בקשר למדות הלוחות. וראה גם ראב"ד (הובא בשטמ"ק לב"ב שם) שמוכיח שהלוחות הי' רחבן ששה מזה ש"צוה המקום למשה לעשות לו ארון רחב . . . ואם לא היו רחבות אלא שלשה טפחים, כל הרחב למה".

(23) תרומה כה, י.
(24) אבל אין לומר שהטעם למדת אורך הארון הוא בכדי שיהיו שני בני אדם יכולין להלך בין הבדים (ראה רש"י שם, יב) — ולזה מספיק אמתים וכמו השלחן שהי' אמי חים ארכו (ורש"י שם שולל (מדת) רחבו — היינו אמה וחצי).

פון דעם טעות, צייכנט רש"י אן אז די מחלוקת איז אין ב"ב, און בשעת דער תלמיד וועט דארטן אריינקוקן, וועט ער זען, אז לויט ביידע דיעות זיינען די לוחות געווען די זעלבע גרויס, און פונדעסטוועגן איז אויך לויטן מ"ד אז די ס"ת איז געווען מחוץ לארון, איז אבער קיין ליידקער ארט אין ארון ניט געווען — ווייל לויט דער דיעה איז דער ארון געווען קלענער, ווי די גמרא זאגט דארט, אז ר"מ, וואס האלט אז די ס"ת איז געווען בתוך הארון, לערנט „אמתים וחצי גו' ואמה וחצי גו' — באמה בת ששה טפחים", און ר"י, וואס האלט אז די ס"ת איז געווען מחוץ לארון, זאגט „באמה בת חמשה טפחים".

ח. עפ"י הג"ל וועט אויך זיין פאר- שטאנדיק, וואס רש"י איז מציין דוקא צו ב"ב — כאטש די מחלוקת איז פאראן אויך אין ירושלמי (צוויי מאל — אין מס' שקלים²⁵ און מס' סוטה²⁶) און אין מדרש²⁷, און אויך דארט שטייט אז ר"מ און ר"י זיינען מחולק אין דער מאס פון ארון:

ווייל²⁸ לויטן חשבון פון ירושלמי און מדרש איז (לויט ביידע דיעות²⁹) דער מקום הארון געווען אויסגעפילט

(25) פ"ו ה"א.

(26) פ"ח ה"ג.

(27) במדבר פ"ד, כ. וראה גם ברייתא דמלאכת המשכן פ"ו.

(28) בנוגע לירושלמי י"ל עוד טעם — כי שם „כמין גלוסקיית כו" (כנ"ל הערה 9). משא"כ במדרש שם „דף אחד הי' יוצא מן הארון כו".

(29) בברייתא דמלאכת המשכן שם ובב"ב מדבר"ר שם משמע קצת, שלדעת ר"מ שבירי לוחות לא היו מונחין בארון. אבל בב"ב (יד, ב) ובירושלמי (שם) מפורש שגם לדעת ר"מ היו שבירי לוחות מונחין בארון.

מיט די לוחות און מיט די שברי לוחות
הראשונות³⁰ (און לויט ר' מאיר'ן
אויך מיט דער ס"ת)³¹.

(30) כי לפי שיטת הירושלמי הי' רוחב
הלחות שלשה טפחים*. ולפי שיטת המד'ר
רש היו מונחות „על צדיהם“³².

(31) בראשם בהעלותך (י, לג), שאלבא
דרש"י דיליף ששברי לחות מונחין בארון
מאשר שברת ושמתם בארון, היו מונחות
בארון שעשה משה, אבל:

(א) מהלשון „שברי לחות דמונחין בא-
רון מנ"ל“ משמע שקאי אאותו ארון שמדבר
בהסוגיא שם לפניו.

(ב) לפי הס"ד של הש"ס יליף ר"מ
ענין זה מהכתוב (ש"ב ו, ב) „אשר נקרא
שם שם ה' צבאות יושב הכרובים עליו“,
והרי פסוק זה מדבר בהארון שעשה בצלאל.

(ג) גם במסקנת הש"ס שר"מ יליף מ'
„אשר שברת ושמתם“ מסים: „למד שה'
לחות ושברי לחות מונחין בארון“, ומפש'
טות הלשון משמע, שהלחות והשברי לחות
היו מונחין באותו הארון.

(ד) גם בירושלמי יליף (בין לר"מ בין
לר"י) מאשר שברת ושמתם בארון, ובכ"ז
מפורש שם „וארבעה לחות היו בו שנים
שלמים ושנים שבורים“, ובתוס' מנחות צט,
א מפורש כן גם אלבא דהבבלי.

ואולי יש לומר, שמטעם זה מביא בב"ב
שם (משא"כ במנחות שם ובירושלמי שם)
„אשר שברת ושמתם“ ומשמית תיבת בארון
— לרמז „ושמתם“ (של השברי לחות)
לא הי' „בארון“ (שעשה משה) שבו מדבר
הכתוב.

(*) ראה תוספות מנחות צט, טע"א:
ובירושלמי דשקלים . . משמע דאורכן ששה
ורוחבן שלשה. וראה קה"ע שם. מה"פ לירוש'
שלמי סוטה שם.

(**) בפירוש מהר"ז שם „ועל השל"י
מות מונחים השבורות“. אבל מפשטות לשון
המדרש „לפי שלא היו עבות אלא שלשה
טפחים“ משמע, שהיו מונחות זו אצל זו
— שבהמשך לזה מבאר, דלהיות שהיו עבות
רק שלשה טפחים, לכן הי' מקום באורך
הארון עביר שתיהן כשהיו מונחות על
צדיהן.

און וויבאלד אָז לדעת רש"י (איז
ע"ד הפשט) זיינען די שברי לוחות
געלעגן אין דעם ארון שעשה משה³³
(ניט אין דעם ארון וואָס בצלאל האָט
געמאַכט) — וועט דאָן אויסקומען, אָז
לויטן חשבון פון ירושלמי און מדרש
איז (אין דרך הפשט) געווען אַ ליי-
דיקער אָרט אין ארון לויט ביידע
דיעות.

דערפאַר איז רש"י מציין צו ב"ב,
ווייל לויטן חשבון אין ב"ב, איז אין
(אורך ורוחב ה) ארון ניט געווען קיין
אָרט פאַר די שברי לוחות (ווי רש"י
זאָגט דאָרטן, אָז די שברי לוחות רא-
שונות זיינען געווען תחת הלוחות),
און דער גאַנצער (אורך ורוחב פון)
ארון איז געווען ממולא מיט די לחות
שניות, און לדעת ר"מ — אויך מיט
דער ס"ת.

ט. לפי הנ"ל (ס"ה), אָז ביידע
פירושים — סיי דער פירוש „דף הי'
בולט כו" סיי דער פירוש „מצד ה'
לחות הי' מונח כו" — זיינען שווער,
און די שוועריקייט אין ביידע פירושים
איז בשוה, וואָס דערפאַר דערמאָנט
רש"י ביידע פירושים בבת אחת (כנ"ל
שם) — ווערט ביים תלמיד נתעורר
נאָך אַ שאלה: פאַרוואָס האָלטן טאַקע
אָנדערע אָז „דף הי' מונח כו" און
אָנדערע „מצד הלחות כו"?

איז די שאלה באַוואָרנט רש"י מיט
זיין לשון „נחלקו בו חכמי ישראל“:

מצד דרך הפשט זיינען טאַקע ביידע
פירושים שקולים, און דאָס וואָס אין
גמרא האָלט יעדער תנא ווי זיין שיטה,
איז עס פאַרבונדן (ניט מיט פשטות
הכתובים, נאָר) מיט דעם וואָס זיי
זיינען „חכמי ישראל“, ד.ה. מיט זיי-

ערע שיטות אין דרכי החכמה, כדלקמן.

י. דער ביאור פון „ושמתם אותו מצד ארון ברית ה'“ (בפנימיות ה' ענינים):

אין די לחות זיינען געווען אלע ענינים פון תורה באופן כללי³³, און אין ספר תורה קומען זיי ארויס ב' פרטיות. און היות אז יעדער ענין, בשעת ער קומט ארויס אין פרטים, ווערט זיין אור נתצמצם און פאנאנג דערגעטיילט אין די פילע פרטים, דערויף קומט דער ציווי „ושמתם אותו מצד ארון ברית ה'“, אז (די ס"ת) די פרטים זאלן זיין פארבונדן מיט (די לחות) זייער כלל.

און אין דעם באשטייט די פלוגתא צווישן די „חכמי ישראל“ — ר"מ און ר"י — אויף וויפל די פרטים דארפן זיין פארבונדן מיטן כלל:

ר"מ האלט, אז די פרטי השכל וועלכע דער רב איז משפיע צום תלמיד, כאטש דער רב קען טאקע ניט משפיע זיין צום תלמיד די נקודת השכל ווי זי איז ביי אים נאר ער מוז אים געבן פרטים³⁴, דארפן אבער

33 ראה רש"י משפטים כד, יב: כל תרי"ג מצות בכלל עשה"ד הן (וראה גם בכה"ט יתרו כ, יג), וראה גם רש"י (ומס' שבת) שבסוף הערה 6.

34 וגם ר"מ — אף שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו (ראה לקמן בסוף הסעיף) — השפיע פרטים ולא רק הנקודה, שהרי ה' מאיר עיני חכמים (עירובין יג ב), אלא שה"אור" (הפרטים) שהאיר ר"מ, ה' באותו המקום והמדריגה של העצם (הנקודה).

וראה סה"מ תקס"ב ס"ע רפ, שמביא זוגמא לענין „הגילוי“ — שגור הגילוי הוא שהוא באותו המקום של ההעלם (ולא כהתפשטות) שהוא מחוץ להעצם) — מענין „מאיר עיני חכמים בהלכה“, [משא"כ משלי ר"מ (אשר רבים היו —

די פרטים זיין אין דעם זעלבן ארט (מדריגה) פון דער נקודת השכל, וואס רום ווען די פרטים זאלן ארויסגיין פון דער נקודה — וועט זיך דאן פארלירן דער תוקף וריבוי האור.

און דעריבער האלט ער, אז די ס"ת (פרטים) איז געלעגן בתוך הארון — אין דעם זעלבן ארט וואו עס זיינען געווען די לחות (כלל);

אבער ר"י האלט, אז בכדי דער תלמיד זאל משיג זיין דעם שכל, דארף די השפעה פון רב אראפקומען באופן אז די פרטים זאלן ארויסגיין פון מקום ומדריגת הנקודה. נאר די השפעה דארף זיין אין אַזא וועג, אז אויך לאחרי ווי די פרטים גייען ארויס פון דער נקודה, זאל אין זיי זיין נרגש, אז זיי זיינען (ניט קיין ענין לעצמם, נאר) נובע פון דער נקודה.

און דעריבער האלט ר"י, אז די ס"ת איז געווען מחוץ לארון, אבער פונדעסטוועגן, איז די ס"ת געלעגן אויף א דף וואס האט בולט געווען פון דעם ארון.

[און דאס איז אויך דער טעם ב' פנימיות הענינים וואס רש"י איז מק' דים דעם פירוש „דף ה' בולט כו"י" ³⁵

משנה סוף סוטה, סנה' לח, ס"ב) הרי ענין המשל הוא דוקא ב"מקום" אחר — ראה תו"א יד, ב"ב ובכ"מ].

35 ואף שבפשוטו הוא לפי שא"א לבו"ד לכתוב שני ענינים בבת אחת כנ"ל, הרי

— נוסף לזה שמכיון שכל עניני התורה [ובכלל זה — גם סדר הפירושים שברש"י] הם בדיק, ודאי הוא (ובמכ"ש מזה שאפילו הענינים שבעולם אינם בדרך מקרה ח"ו) שמה שפירוש אחד כתוב קודם להשני הוא לפי שב(פנימיות) הענינים עכ"פ פירוש זה יש לו איזו קרימה במעלה —

ובפרט בנדו"ד, שרש"י משנה את הסדר

שנים) אין דעם שבת וואָס פאַר (און
בסמיכות צו) עשרת ימי תשובה] —
צו עשי"ת:

מצד דעם וואָס בעשי"ת איז מאיר
בחי' יחידה שבנפש³⁸, זיינען זיי אַג"ד
דערש און אויסגעטלייט פון כל ימי
השנה

— ניט בלויז אין ענינים וואָס
קומען מצד בחי' יחידה — די עבודה
וואָס איז דאָ נאָר בעשי"ת, נאָר —

אויך אין די ענינים וועלכע זיינען
שייך צו כחות הגלויים — דער קיום
התומ"צ וואָס איז דאָ אויך בכל ימי
השנה, ווייל אויך אין די כחות הגלויים
איז מאיר בחי' יחידה,

בדוגמת דעם "ספר התורה הזה"
וואָס איז געלעגן "מצד ארון ברית
ה'".

(משיחת ש"פ וילך, שבת תשובה, תשכ"ט)

— ווייל דער דרך פון שיטת ר"מ,
אַז די פרטים זאָלן שטיין אין דער
זעלבער דרגא פון כלל, איז שייך
בלויז פאַר יחידי סגולה — ווי די
גמרא זאָגט אויף ר' מאיר'ן "לא יכלו
חבריו לעמוד על סוף דעתו"³⁹; און
דער דרך פאַר רוב בני אדם איז (ווי)
שיטת רבי יהודה, אַז עס דאַרפן
טאַקע זיין פרטים בבחי' מציאות,
אַבער אין די פרטים זאָל זיך הערן
די נקודה].

יא. און דאָס איז אויך די שייכות
פון דעם ציווי "לקח" את ספר ה'
תורה הזה ושמתם אותו מצד ארון
ברית ה'" [וואָס שטייט אין היינטיג
קער סדרה, וועלכע מען ליינעט שבת
תשובה (כבשנה זו), אָדער (בכמה

של שתי הידעות מהסדר כמו שהן שנויות
בבא בתרא — צ"ל סיבה וטעם על זה.
(36) עירובין שם. נג. א.
(37) להעיר, שגם לשון זה מורה על
איחוד הפרטים עם הנקודה — כי "לקח"
הוא ציווי על פעולה (כחות פרטים), ועם
זה נאמרה בלשון "מקור" (בחי' יחידה).
ראה לקו"ש חיד' ע' 140 ואילך. וראה לעיל ע'
140.

(38) כידוע פירוש אדה"ז במרו"ל במ'
עלת עשי"ת (ר"ה יח, א. ויש"ג) "כאן ליחיד
כ"י" — ראה לעיל ע' 84 הערה 33
ושי"ג.

האזינו

דארף מען פארשטיין: „האזינו ה' שמים גו' ותשמע הארץ" אין א פסוק אין תורה (ל' הוראה¹), וואס יעדער ענין אין איר איז תורה, דאס מיינט, אז האזינו השמים גו' — איז א הוראה פאר יעדן מקבל התורה, פאר יעדן אידן² אז ער דארף זיין „קרוב ל' שמים" און „רחוק מן הארץ" — איז דאס א דבר תמוה: אויב ישעי', דער „גדול שבנביאים": איז געווען רחוק

שמם ה' שרש נבואתו והשגתו, וא"כ מובן שזהו למעלה מ"כ ה' דבר" דישעי שבנבואתו היתה מבראה (סדור עט, א. ביאורו³ וכו' שבערה⁴ 7. ועוד).

(5) וח"ג ב. ובפרט ע"פ הידוע בענין לימוד האזינו ע"י כאריא כו' (ראה סה"ש תש"א ס"ע 56. ס' התולדות מהר"ש ע' 74. ס' הזכרונות פכ"ט * ממהר"ל מפרג בנה). (7) ילקוט ישעי' רמז שפה.

ואי"ז סותר ללוא קם עוד נביא בישראל כמשה (ברכה לו, י. וראה בארוכה רמב"ם הלכות יסודות פ"ז ה"ו. פיה"מ ריש פרק חלק יסוד הוי. מו"ג ח"ב פליה) — כי הכונה ב„גדול שבנביאים" הוא, להנביאים ש„כולן אין רואין . . אלא בחלום וכו'" (רמב"ם שם ה"ב ואל"ך), שגם ישעי' הוא מסוג זה ורק שהוא „גדול" שבהם. משא"כ משה — אינו מסוג זה כלל. ועפ"י מובן לשון הרמב"ם שם: „וכלן כו'" — כי נבואת משה היא מסוג אחר.

ולהעיר מהידוע (שעה"ק להרח"ו ח"ג ש"ו — הובא בתו"א ס, ב. לקו"ת במדבר ב, ב. שה"ש כה, ג. וראה אגה"ק סי"ט) שנבואת משה היא מאצילות, משא"כ ישעי' גדול שבנביאים נבואתו מבראה, בן כרך (ביאורו⁵ לאדמו"ה לט, סע"ד. עט"ר מא, א. אוה"ת תרומה ע' אישעא. ועוד) — והרי אצילות „מרום ונשגב מבי"ע" (לקו"ת

א. עס שטייט אין ספרי, אז משה רבינו איז געווען „קרוב לשמים" און „רחוק מן הארץ". און דערפאר האָט ער געזאָגט: „האזינו השמים . . ותשמע הארץ": ביי שמים האָט ער געזאָגט דעם לשון „האזנה" וואָס ווייזט אויף קירוב, און ביי ארץ — דעם לשון „שמיעה" וואָס ווייזט אויף ריחוק.

און לויטן זעלבן טעם איז דער ספרי מסביר וואָס ישעי' האָט עס געזאָגט אין אַ פאַרקערטן סדר: „שמעו שמים והאזינו ארץ" — ביי שמים שמיעה און ביי ארץ האזנה — ווייל ישעי' איז געווען „רחוק מן השמים" און „קרוב לארץ".

(1) כ"ה בספרי כאן. ובתיב"ע ות"י כאן. וראה גם זהו פרשתנו רפ"ו, ב. בתנחומא כאן: „כיון שאמר משה את התורה בשמים ה'" (וגם בנוגע לישעי', ה' בתנחומא הוא „שהי' בארץ", ולא „קרוב לארץ" כבספרי וכו'). וי"ל, שמשה מצד עצמו ה' „קרוב לשמים", וכשאמר את התורה — ה' בשמים.

(2) ריש פרשתנו.

(3) ישעי' א, ב.

(4) באוה"ח כאן, וכ"ה באברבנאל כאן (סד"ה והדרך ה'), שהאזנה מורה על ריחוק יותר משמיעה. ומה שמשה אמר האזינו השמים ותשמע הארץ וישעי' אמר שמעו שמים והאזינו ארץ — אף שבודאי ה' משה נעלה מישעי' — כי נבואת ישעי' שם נאמר „כ"ה דבר", משא"כ במשה נאמר: „ואדברה"; „אמרי פי".

אבל בזהר שבעה"ה 1 (וראה להלן הערה 12), ש„אדברה גו' אמרי פי" דמשה הוא נעלה יותר מבחי' „כ"ה דבר" דישעי'. עי"ש. וראה לקו"ת שה"ש (כ, ג) ש„מפי עצמו" דמשה „הוא מציא דאצילות . .

(*) וכן צ"ל בהערה בסה"ש שם.